

LOODUSKAITSEALASEST TOOST LOODUSOPETUSE
OPETAMISEL

Koostas: Sünne Riisk

Roosna-Alliku 8 -kl. Kool

Kodumaa ja looduse armastus on inimestele hindamatuteks vaimseteks rikkusteks. Neid rikkusi tuleb lapses luua juba siis, kui tema jaoks on kõige tähtsam see tilluke maailm, milles ta elab - kodu, kool ja selle lähene ümbrus.

Algklassi õpilane oma emotsionaalsusega, liikuvusega ja teadumishimuga võtab hästi vastu selle looduse armastuse sädeme, mida õpetaja neile väikeste annustena igal sobival minutil ette annab. Sellele toetudes olen püüdnud esimestest koolipäevadest peale kasvatada õpilastes armastust looduse vastu, õpetada hoidma kõike, mis neid ümbritseb. Tundides, õppekäikudel ja ekskursioonidel olene ikka ja jälle rääkinud, miks ja kuidas on vaja loodust kaitsta.

Teadmised looduse terviklikkusest muutuvad õpilase pärisomandiks siis, kui ne käsitleme õppematerjali kodukoha looduse näitel. Õpilane jõuab hõlpsasti veendumusele, et maakera mistahes paigas leidub looduses õhku ja vett, kivimeid ja mulda, taimi ja loomi. Hoopis raske on tal aga mõista, et tema kodukoha loodus tervikuna on ainulaadne, kordumatu, et mitte kuski ei esine täpselt samasuguseid künkaid ja orge, jõgesid ja metsi niiviisi üheskoos nagu tema kodukohas. On vajaj õpetada lapsi ^{hindama} seda kaunist loodust, mis algab tema kooli- ja koduakna alt.

Loodusõpetuse programm annab häid võimalusi õpilaste kasvatamiseks loodusesse säästliku suhtumise vaimus.

Alates I klassist esimeste puude tundmaõppimisest, milledeks on kask ja vaher, olen püüdnud õpetada lapsi nägema neis puudes loodusobjekte, mis ka vajavad kaitset. Tunnid olen läbi viinud looduses (Kooli ümbritsevas pargis). Tutvunud puudega, kuulnud õpetaja jutustust sellest kuidas on loodud pargid, teeme tunni lõppedes üheskoos järelduse: ei oleks meie kooli ümber seda vana põlist parki, kui me ei suudaks kaitsta iga üksikut puud ja pöösast selles. Nendes tundides annavad õpilased lubaduse ka ise kaasa aidata pargi kor-
rastamisele ja puude eest hoolitsemisele.

Tutvunud põhiliste leht- ja okaspuudega on program-
mis ette nähtud tund metsa kasvatamisest (metsa vanu-
sest lähtudes). Mets on igale meelapselisele armastatav maa-
gupaik. Kuidas aga kasvab mets, kellele kuulub meie ja
ka metsaelanike tänu - nendele küsimustele üheskoos
vastuste leidmine on üsna huvipakkuv ja looduskaitse sei-
sukohalt ka väga vajalik.

Tund, mille teenaks on "Metsa sõbrad ja vaenlased" pakub suurepäraseid kasvatuslikke võimalusi. Loodus-
kaitse probleemi on siin vaja väga tõsiselt käsitle-
da. Lindude kaitse on selle tunni üks põhiprobleemidest.
Et sõnadelt tegudele jõuda, selleks andsin õpilastele üles-
andeks kodus isa abiga valmistada lindudele toidulaud
või pesakast kevadeks. Kohustuseks oli talve jooksul
lindude toidulaud eest hästi hoolitseda. Tähekoondustel
käisid lapsed üheskoos aga vastamas, kuidas seda kohus-
tust täidetakse.

4

Lähemalt õpitakse linde tundma veidi hiljem. Käsitledes varblast, leevikest ja rasvatihast olen kasutanud õpilaste tähelepanekuid talviste toidulaua külaliste kohta. Ühtlasi käime ka kuulamas lindude laulu looduses.

Esimesi kevadlilli otsima läheme kogu klassiga. Sellel jäutuskäigul on ka oma kindel eesmärk- õpetada lapsi lilli korjama ja nägema nende ilu looduses. Looduskaitse seisukohalt on tähtis, et lapsed saaksid aru, et lillede kodu on mets ja kodu kaunimaks muutmiseks piisab ka ainult väikesest kimbust.

Nii alustasin looduskaitsealast tööd I klassis. Ka järgmiste aastate jooksul (II - III klassis) seadsin looduskaitsealaste küsimustega tegelemise üheks põhieesmärgiks nii tundides kui ka v^{äl}jaspool neid. Aja jooksul kujunes välja tundides nn. looduskaitse minut, kus tunnis läbivõetut käsitlesin looduse hoidmise ja kaitse seisukohalt.

Õppetundides olen püüdnud läbi viia võimalikult palju ka õppekäike. II klassis tegime taimede tundmaõppimiseks väikese ekskursiooni kooliaeda ja parki, kus püüdsin õpilastele näidata meie taimeriigi mitmekesisust ja ilu. Samas rääkisime roheliste taimede tähtsusest inimese elus. Seda seostasime konkreetselt oma koolipargiga. Taimede ja loomade eluavaldestest kõneldes ilmneb selgesti roheliste taimede tähtsus loomade elus.

Teemade "Mets", "Kuusik", "Männik" ja "Segamets" õppimisell selgitasin iga metsatüübi omapära ja seostasin need looduse kui tervikuga. Pildimaterjali abil tutvustasin õpilasi ka kaunimate looduslike paikadega Eestis.

Olles eelnevalt tutvunud oma kodu- ja kooliümbruses asuvate loodulikult kaunite paikadega ja looduskaitseobjektidega (park, Allikajärv, allikas) alustasin koos Eesti NSV õppimisega III klassis "reisi" meie vabarii-

5

gi kaunitesse paikadesse. Eesmärgiks oli nüüd juba õpetada lapsi nägema ja hindama neid ümbritsevat ka kodust kaugemal.

Kodukoha allika ja allikajärve kaudu jõudsime Pärnu jõeni, sealt Riia lahte ja Läänemerre. Teema "Läänemeri" käsitlemisel oli juttu sellest kui kaitsetu on meri tänapäeva tehnika ja tööstuse juures. Kuidas merd kaitsta ja millised on tema kaitsmise võimalused ka meie õpilaste poolt praegu ja tulevikus - need küsimused olid kõneaineks mitme tunni vältel.

Pärnu jõgikonnas olevaid tuntumaid looduskaitseobjekte tutvustasin teema "Pärnu jõgi" juures. Pildimaaterjali ja vastava kirjanduse abil tutvusime ka Ahja jõega ja Taevaskoja vaatamisväärsustega. Matsalu Riiklikule looduskaitsealale pühendasime ühe tunni.

Eesti NSV taimekatet ja loomastikku käsitledes peatusime pikemalt vabariigis looduskaitse all olevatel taimedel ja loomadel.

Sood õppisime tundma kui puhta vee reservuaari. Juttu oli Nigula ja Muraka rabast.

Maavarade juures kõnelesime nende õigest ja plaanipärasest kasutamisest, aherainetemägede haljastamisest ja maast kui looduskaitseobjektist üldse.

Teema "Eesti NSV tööstus" õppimisel külastasime kodukoha tööstusettevõtet Roosna-Alliku Piiritustehast. Kuulsime ja nägime, mida seal ette võetakse veteraansust vastu meie allikajärvel.

Rääkides põllumajandusest seostasime seda maaparandus- ja looduskaitseprobleemidega (säätetakse üksikud puud, metsatukad, mis on koduks väiksematele metsaelanikele). Kõnelesime kodumajandite looduskaitsealasest tööst.

Asulaid õppides toetusin koduasula näitele. Järjest kasvava koduasula olude põhjal analüüsisime vee ja õhu puhtuse probleeme. Õpilastele sai selgeks, et vee ja õhu puhtust peab iga inimene säilitama teadlikult. Rääkisime soovhoosi tulevikuplaanidest ka selles osas.

Õppides ENSV suuremaid linnu oli meil probleemiks linna ja looduse vahelised seosed.

Nendest probleemidest, mida ei käsitleta õpikutes, kuid mis selle ea lastele huvi pakuvad, tuleks kõnelda klassivälistel üritustel. Ka siin on võimalusi palju.

Tunniväliselt olen käinud lastega lühikestel jalutuskäikudel kooli lähemas ümbruses, korraldanud talvise suusamärgi metsa, abistamaks metsaelanikke söötadega ja viinud läbi metsapäeva, korraldanud ainealaseid klassiväliseid üritusi loodusõpetuses.

Kevadine metsapäev toimus kokkuleppel metskonnaga. Õpilaste tööks oli väikeste puuistikute rohimine. Oma kätega päästa väike kuusk või mänd umbrohu ja anda talle uut elujõudu - see õpetab lapsi senisest paremini hindama ja hoidma metsa. Pole ju kerge väikestest taimest kasvatada suurt ja elujõulist puud. Jõhkohase töö muutis eriti toredaks kõrgete puude kohin ja lõbus linnulaul. Laste tööle andsid hinnangu metsavaht ja metsatehnik, kes kõnelesid ka oma igapäevastest töödest ja tegemistest metsa kaitsel ja hooldamisel.

Huvi äratamiseks loodusõpetuse aine jahtundide vastu olen korraldanud klassiväliseid ainealaseid üritusi. Nii oli ühe ürituse pealkirjaks "Mida jutustavad õpiku kaaned" (III Klass). See oli III klassi õpilastele ja valmistatud ette samuti nende poolt. Õpiku sisekaantel kujutatud LK all olevatest lindudest ja loomadest lugesime luuletusi ja jutte, lahendasime mõistatusi

7

Järjekindla looduskaitsealase töö tulemusena nii õpetundides (loodusõpetus, eesti keel), klassivälises töös, oktoobrilaste koondustel jne. hakkavad õpilased mõistma, et inimese jõud looduse üle seisneb mitte üksnes selle kasutamises, vaid teadlikus suhtumises loodusesse, aruandmises iseenesele, et loodust tuleb hoida ja loodusrikkusi taastada.

Kasvatustöö peab olema järjekindel ja seda ka looduskaitsealaste küsimuste käsitlemisel. Kui looduskaitsealane töö leiab kindla koha meie igapäevases õppe- ja kasvatustöös, siis võime kindlad olla, et meie õpilastest kasvavad tõelised looduse kaitsjad.